

DOI 10.31558/2519-2949.2023.2.3

УДК 323.2

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5348-1803>*Петренко В. В., Київський національний університет імені Тараса Шевченка*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-6907-0820>*Новак Є. Я., Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

«КОЛЬРОВІ РЕВОЛЮЦІЇ»: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

У статті визначено сутність понять «протест», «революція» та «кольорова революція», виокремлено характерні риси «кольорових революцій» та основні чинники, що впливають на можливість їх проведення.

Серед науковців точаться дискусії щодо сутності кольорових революцій та, відповідно, не існує однозначного їх розуміння. На основі аналізу поглядів багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників з'ясовано, що термін «кольорова революція» використовується як узагальнена назва процесу зміни політичної еліти, що відбувається внаслідок мирних протестів та мітингів, причиною яких було якесь протиріччя між державою та суспільством.

В статті розглянуто різноманітні передумови та фактори, що впливають на появу «кольорових революцій» та виявлено, що всі причини появи «кольорових революцій» за критерієм сфери впливу можна поділити на економічні, політичні та соціальні, а також на зовнішні та внутрішні. Серед головних чинників виникнення «кольорових революцій» варто назвати відносно невисокий рівень життя населення, а також вагомі соціально-економічні труднощі; наявність протиріччя між владною верхівкою і народом щодо політичних питань і, як наслідок, існування соціальної напруженості серед населення; яскраво виражена нерівність у розподілі влади та ресурсів, відсутність системи суспільного контролю за діяльністю правлячої еліти та її оточення; делегітимізація влади; гострі протиріччя всередині самої владної верхівки; існування сильно опозиції. Найбільш ж вагомим чинником для виникнення «кольорових революцій» на теренах посткомуністичних країн стала фальсифікація політичних виборів.

Значна увага в статті приділена висвітленню основних характерних рис «кольорових революцій». З'ясовано, що головними їх особливостями є такі: мирний, безкровний характер, основна форма їх здійснення – це мітинги, демонстрації; значна роль неурядових організацій в їх здійсненні; поява нових опозиційних лідерів та формуванням молодіжних рухів; підтримка з боку міжнародних структур.

Ключові слова: протест, революція, «кольорова революція», «оксамитова революція», державний переворот, зміна влади, фальсифікація виборів.

Постановка проблеми. Нині у політичній науці немає єдиного підходу до визначення політичного протесту. Як вітчизняні, так і зарубіжні автори розглядають це явище у рамках своїх теоретичних досліджень та у контексті більш широких політичних чи соціальних явищ. Згадки про цей феномен частіше можна побачити на шпальтах газет, у телевізійних та радіо новинах, чи журнальній публіцистиці, ніж у наукових виданнях. Все ж, політична та суспільна практика народжує велику кількість подій протестного характеру загальнодержавного та регіонального рівнів у всіх країнах світу. В сучасному світі перехід від напівтоталітарних режимів до демократії у пострадянських країнах здійснюється здебільшого шляхом кольорових революцій. Кожна з країн має власний досвід трансформації, свої особливості, але спільним для усіх країн є здійснення «кольорових революцій». задля масштабних демократичних перетворень у державі. Виникнення такого нового типу революцій на початку XXI століття зумовило постановку питання про відмінність сучасних «кольорових революцій» від класичних. Що таке «кольорова революція» двічі відчула на власному досвіді Україна. Помаранчева революція і Революція гідності в Україні стали символом свободи та незламності духу українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномени революції та протесту, є одними з найбільш дискусійних в науці. Більшість праць дослідників пов'язані з проблемами визначення сутності, особливостей та наслідків політичних і соціальних революцій як механізму трансформацій політичних режимів та соціальних структур. Проблема сутності, типології та особливостей революцій посідає важливе місце в теоретичних працях політологів та соціологів ХХ ст.. Серед таких можна виокремити: Т. Скокпол, С. Гантінгтона, Е. Гіденса, Ч. Тілли, Дж. А. Голдстоуна. Теоретико-методологічною базою для дослідження феномену «кольорової революції» стали праці таких українських та зарубіжних вчених: Дж. Шарпа, М. Макфола, Д. Лейна, Г. Почепцова, А. Гільова, Г. Кравець, Д. Дорофєєва, Н. Ореховської, О. Романюка, З. Вердиханової, О. Фісуна, І. Тукаленко. Ці дослідники зробили вагомий внесок у вивчення проблематики сутності «кольорових революцій».

Метою статті є розкриття сутності, основних чинників та характерних рис «кольорових революцій».

Виклад основного матеріалу. Протестні рухи у найзагальнішому та прямому значенні є незгодою з чимось. Якщо це розуміння переносити у сферу характеристики поведінки людини, виникає необхідність у суворій диференціації, перш за все, внутрішнього та зовнішнього протесту. Перший полягає в суб'єктивному неприйнятті тих чи інших норм, цінностей, правил, які втілюються у державній політиці і т. д., але не об'єктивується в протестні форми поведінки.

Загалом, найважливішими ознаками протестних рухів є те, що вони виникають у результаті об'єднання громадян для вираження протесту проти діяльності чи бездіяльності влади, здебільшого не мають постійної чисельності і фіксованого членства, характеризуються досить епізодичним зв'язком між членами руху, не ставлять перед собою мету здобути владу, а створюються переважно для того, щоб змусити владні структури різного рівня врахувати думку громадськості щодо певного питання та підштовхнути державні органи до вирішення якоїсь конкретної проблеми тощо.

Надзвичайно важливе значення в рамках даної проблематики має визначення сутності поняття «революція». Політичний енциклопедичний словник дає таке класичне визначення «політичної революції»: «суспільний рух і переворот, мета яких – повалення старого режиму шляхом (насильницького) завоювання політичної влади і здійснення докорінних змін політичного життя суспільства» [7, с. 565].

Революція виступає чинником соціальних антагонізмів, інтенсивної і різноманітної політичної боротьби, яка відбувається із застосуванням радикальних заходів та засобів для досягнення поставлених цілей. Зазвичай, революція виникає наприкінці затяжної, глибокої соціально-економічної та політичної кризи і розпочинається внаслідок хаосу, який розглядається як необхідний вихід з катастрофи, яка у цей момент загрожує суспільству і виникає внаслідок війни, недалекогоглядної політики правлячих кіл, затягуванні у проведенні назрілих і необхідних перетворень. Вагому роль у революції відіграють програмні питання, зіставлення різних доктрин і стратегій, методів вирішення поставлених проблем, за якими всередині і за межами революційного табору відбувається інтенсивна боротьба [3, с. 81].

Таким чином, сучасні дослідники революції визначають її сутність по-різному. Американський політолог Теда Скокпол стверджує, що «революція – це стрімка, докорінна трансформація державних та класових структур, що супроводжується і частково підтримується повстаннями з низів» [11, с. 4].

Схоже визначення дає автор відомої праці «Зіткнення цивілізацій» Семюель Гантінгтон, що визначає революцію як «стрімку, фундаментальну і насильницьку внутрішньополітичну зміну домінуючих цінностей і міфів суспільства, його політичних інститутів, соціальних структур, лідерів, діяльності уряду та політики» [12, с. 269]. С. Гантінгтон також виокремив дві основні передумови будь-якої революції: нездатність політичних інститутів бути коридорами входу в політику для нових соціально-політичних сил та еліт; мобілізація відчужених від політики груп із метою участі в ній. Таким чином, можливість здійснення революції в країні, що модернізується, залежить від таких факторів:

- рівня відчуження міського середнього класу;
- інтелектуалів, професіоналів, буржуазії;
- рівня відчуження селян від політичного життя;
- рівня об'єднання міського середнього класу й селян не лише в боротьбі проти спільного ворога, але й за перемогу націоналізму [12, с. 386].

Соціолог Ентоні Гіденс розглядає революцію як захоплення державної влади насильницькими засобами лідерами суспільних рухів. Пізніше ця влада використовується задля ініціювання основних

процесів соціальних реформ. Дослідник формулює певний ряд умов, що дозволяє вважати ту чи іншу політичну зміну революцією. Першою умовою за Е. Гіденсом є наявність «масового соціального руху» [4, с. 605]. Другою умовою революцій, на його думку, є їх спрямованість на глобальні реформи та докорінні зміни. Третя умова – це загроза насилля або його застосування з боку учасників таких масових рухів. Зрештою, Е. Гіденс розмежовує поняття революції та державного перевороту. Державний переворот, на його думку, взагалі не може вважатися революцією, оскільки це проста зміна однієї групи лідерів на іншу без будь-якої зміни політичних інститутів і системи влади.

Ганна Арендт у своїй праці «Про революції» говорить про руйнівний вплив французької революції, але саме ця революція, за її словами, вплинула на подальший розвиток людства. Дослідниця стверджує про взаємозв'язок революцій з війнами: «безумовно, взаємозв'язок між війною і революцією не такий вже й новий; вона народилася разом з революціями, яким війна за звільнення або передувала і сприяла, як у випадку американської революції, або ж самі революції вели до оборонних чи визвольних війн, як це сталося у Франції» [1, с. 13].

Відомий американський соціолог Чарльз Тіллі революцію трактує як насильницьку передачу влади над державою, в ході якої дві різні коаліції суперників представляють взаємовиключні вимоги щодо управління державою і деяка значна частина населення підкорюється юрисдикції держави і поступається одній з коаліцій [14, с. 8]. Дослідник стверджує, що демократизація впливає на формування соціальних рухів, проте не всі соціальні рухи позитивно впливають на демократизацію. Тут варто зауважити про відокремлення наслідків революцій від її вимог. З одного боку, демократичний рух на початку може призвести до зовсім протилежних наслідків, а з іншого боку, антидемократичний рух стимулює демократичні протидії з боку громадян або держави і призводить до демократичних результатів.

Дослідженням сутності та типології революцій займається український науковець Г. Почепцов. Залежно від динаміки еліт він виокремлює такі види революцій. Перший вид – традиційні, для яких характерна зміна владної еліти та соціального ладу. Другий – «оксамитові революції», що «знищують» старих політичних лідерів та змінюють соціальний лад. Третій вид – «кольорові революції», що здійснюють кругообіг еліт [8, с. 10].

Хоча і феномен «кольорових революцій» доволі поширений, проте досі не має його однозначного розуміння та визначення. Даний феномен описується за допомогою різних визначень, концепцій та теорій, серед яких і «оксамитова революція», і концепція «м'якої сили», і «електоральна революція» тощо. Варто зазначити, що більшість російських дослідників тісно пов'язують «кольорові революції» з «теоріями змови» та «теоріями хаосу». Таке тлумачення є доволі прогнозованим, адже «кольорових революцій» в класичному розумінні передбачають механізм переходу від тоталітаризму до демократії, що загрожує сучасному режиму Росії.

Важливо зазначити окремо про «оксамитові революції». Термін «оксамитова революція» введено в науковий обіг для визначення одного зі способів повалення комуністичних режимів. У 1989–1991 рр. стався обвальний крах комуністичних режимів за чотирма сценаріями:

- 1) поступових реформ (Польща, Угорщина);
- 2) насильницького усунення старої влади через народне повстання (Румунія);
- 3) унаслідок розпаду комуністичних імперій (держави, що утворилися на теренах Югославії та СРСР);
- 4) через «оксамитові» революції (Східна Німеччина, Чехословаччина, Болгарія) [9, с. 17].

Історик Олег Бажан зазначає, що ці революції забезпечили перемогу ліберальної демократії, виконали найважливіше завдання – знищили комунізм. Однак експерти констатують, що у Центрально-Східній Європі процес структурних перетворень, економічних трансформацій проходив досить болісно і носив затяжний характер. Жителі країн цього регіону очікували, що під час нових економічних та політичних змін суттєво покращиться ситуація в державі, однак цього не сталося. Невдоволення чехів наслідками післяреволюційного розвитку країни позначилося на падінні популярності президента Вацлава Гавела. Програми ваучерної приватизації було прийнято в Польщі, Чехії, Словаччині, Болгарії, Румунії [10].

Таким чином, і для «оксамитових», і для «кольорових» революцій характерним є те, що зміна політичного режиму відбувається без застосування збройного насильства. Але доволі суттєво різняться умови їх проведення, від чого залежить і головна мета.

Ідеологом кольорових революцій вважають Джіна Шарпа – американського політолога і громадського діяча, професора Масачусетського університету, відомого своїми працями

з методів ненасильницької боротьби з авторитарними режимами. Його книга «Від диктатури до демократії. Концептуальні засади здобуття свободи» була видана у 1993 р. та перекладена понад тридцятьма мовами.

Цікавим є і те, що сам термін «кольорова революція» з'явився внаслідок активного вживання у журналістських та політичних колах на початку двохтисячних років. Саме у цей період світ сколихнула хвиля кольорових революцій: спочатку Сербія (2000 р.), Грузія (2003 р.), потім Україна (2004 р.), а згодом Киргизстан (2005р.). Можна сказати, що «кольорових революцій» дали надію на реанімування процесів демократизації у частково вільних та невільних посткомуністичних країнах. Західні вчені заговорили про новий «демократичний прорив» і навіть про «нову демократичну хвилю». Майкл Макфол, наприклад, у своїй праці «Шляхи трансформації посткомунізму» використовує термін «кольорова революція» для узагальнення процесів, що відбуваються у Грузії, Киргизстані та Україні [6; с. 4].

Для того аби визначити сутність даного явища варто звернутись до більш загального підходу. Зрозуміло, що революція та державний переворот є різновидами чи формами прояву політичного конфлікту. Конфлікт передбачає наявність хоча б двох суб'єктів даного процесу, які вступають в протиріччя щодо певного інтересу. Таким чином, політичний конфлікт можна визначити, як зіткнення чи протистояння суб'єктів політики щодо політичної мети та перерозподілу владних ресурсів. Проаналізувавши приклади країн, де були реалізовані «кольорові революції» можна сказати, що даний феномен є різновидом політичного конфлікту, оскільки існують усі складові елементи політичного конфлікту, а саме: суб'єкт та об'єкт конфлікту, наявність протиріччя, яке потребує рішення, як наслідок існування конфліктної ситуації. До таких елементів можна ще віднести формулювання позицій кожної зі сторін конфлікту, динаміку розвитку та зміну конкретних фаз. Таким чином, сутність «кольорової революції» можна визначити через з'ясування її особливостей. Виходячи з усього, що зазначено вище, можна сказати, що «кольорова революція» – це узагальнена назву процесу зміни політичної еліти, що стається внаслідок мирних протестів та мітингів, причиною яких слугувало якесь протиріччя між державою та суспільством.

Важливим аспектом дослідження «кольорових революцій» є визначення не лише їх передумов та особливостей, а і їх мети. Все ж більшість вітчизняних та західних політологів схиляються до думки, що «кольорові революції» мали на меті демократизацію суспільства. Звичайно, є і ті, хто не поділяє таку точку зору, здебільшого це російські та китайські дослідники. Вони нарікають на недемократичність опозиційної влади після революцій. Але якщо розглядати «кольорові революції» як одну з форм демократичного транзиту, то парадокс приходу до демократії шляхом обмеження певних демократичних процедур є цілком зрозумілим. Адже демократизація в умовах політичної нестабільності та загрози з боку антидемократичних сил вимагає певних жорстких дій від нової влади щодо таких сил.

Можна виокремити такі передумови для виникнення «кольорових революцій»:

- відносно невисокий рівень життя населення, а також вагомі соціально-економічні труднощі;
- наявність протиріччя між владною верхівкою і народом щодо політичних питань, як наслідок – соціальна напруженість населення;
- яскраво виражена нерівність у розподілі влади та ресурсів, відсутність системи суспільного контролю над діяльністю правлячої еліти та її оточення;
- делегітимізація влади;
- гострі протиріччя всередині самої владної верхівки;
- існування сильної опозиції.

До основних чинників «кольорових революцій» варто додати і протиріччя між законними принципами державного устрою та їх втіленням на практиці владною верхівкою. Тут варто враховувати такі фактори: зв'язок економічних інтересів політичних лідерів з іншими державами, рівень корупції, наявність офшорних рахунків у політичній еліті, рівень політичної культури.

Не менш важливим чинником є існування та становище опозиції. Мова йде про ефективність її стратегії, економічну базу, наявність сильного лідера, який консолідує протестні групи.

Найбільш вагомим чинником для виникнення «кольорових революцій» на теренах посткомуністичних країн стала нахабна фальсифікація політичних виборів: президентських – у Югославії в 2000 р. та Україні 2004 р., парламентських виборів у Грузії (2003 р.) та Киргизстані (2005 р.). Тисячі людей по всій країні вийшли на вулиці вимагаючи чесних та справедливих виборів. Такий тривалий тиск з боку населення і призвів до зміни влади в країнах і перемоги опозиції. Таким

чином, можна сказати, що неможливість реалізувати своє виборче право громадянами і є головною причиною «кольорових революцій» початку 2000-х років.

На думку дослідниці С. Кіршенблат, масові акції протестів проти масштабних фальсифікацій виборів представниками існуючого режиму є найважливішою рисою «кольорових революцій». Легітимізації таких революцій громадянами та міжнародною спільнотою сприяло те, що такі акції протесту були спрямовані на захист демократичних прав людей [5; с. 474].

С. Белковський визначив 10 факторів «кольорових революцій»:

- зовнішній тиск;
- делегітимізація;
- параліч вертикальної соціальної мобільності;
- протиріччя всередині владної еліти;
- відсутність проекту майбутнього;
- опозиційна сила;
- неможливість влади використати силу;
- регіонально-етнічні протиріччя;
- особиста унія бюрократів та політиків у правлячому класі;
- приводом для революції може бути фальсифікація виборів або серйозна локальна катастрофа

[2, с. 63].

Серед характерних ознак «кольорових революцій» початку XXI століття, варто виокремити такі: мирний характер протестів; значна роль неурядових організацій, громадських організацій; відбувались після сфальсифікованих президентських чи парламентських виборів, що «вивели» людей на вулиці; наявність сильної опозиції; іноземний вплив міжнародних структур, що підтримували кольорові революції.

За всіма існуючими рисами можна стверджувати, що «кольорових революцій» мають зовсім інший характер ніж класичні, а отже існує відмінність їх причин, процесу протікання, а також наслідків до яких вони ведуть. Результатом «кольорових революцій» стає зміна людей у владі та зсуви в зовнішній політиці й міжнародних орієнтаціях. Рушійною силою сучасного типу революцій, як правило, стає молодь, важелем – високий рівень участі населення, а головним політичним завданням – заміна однієї еліти на іншу.

Висновки. Політичний протест є об'єктивною політичною категорією, явищем, яке у різних формах існує у будь-якому політичному режимі. Його визначають як вид політичної діяльності, участі чи поведінки, яка здійснюється окремим індивідом чи соціальною групою, проходить у активній чи пасивній формі і може призвести до дестабілізації політичного життя. Діяльність, участь чи поведінка постають у різних дослідників формами вияву незгоди (протесту) окремої особи чи певної соціальної спільноти з політичним курсом держави, рішеннями законодавчих, виконавчих чи судових органів влади та ін. Для розуміння сутності «кольорових революцій» надзвичайно важливим є аналіз дослідження феномену класичної революції. Аналізуючи визначення та концепції революцій варто зауважити, що їх формування відбувалось внаслідок різноманітних причин. Саме тому неможливо класифікувати революції за одним зразком, адже кожна революція має свої особливості. Серед науковців точаться дискусії щодо сутності «кольорових революцій», адже немає однозначного їх розуміння. Основні передумови «кольорових революцій» можна поділити за критерієм сфери впливу: на економічні, політичні, соціальні. Також, причини їх появи можна поділити за суб'єктами впливу: на зовнішні та внутрішні. Щодо особливостей, то варто вказати, що кольорові революції носять мирний, безкровний характер, та основною формою їх здійснення є мітинги, демонстрації, а також вони характеризуються появою нових опозиційних лідерів та формуванням молодіжних рухів.

Бібліографічний список:

1. Арендт Х. О революции. М.: Европа, 2011. 464 с.
2. Барсамов В.А. «Цветные революции»: теоретический и прикладной аспекты. *Социологические исследования*. 2006. № 8. С. 57-66.
3. Бевз Т. А. Феномен «революция» у дискурсах мислителів, політиків, науковців. Київ: ПІЕНД, 2012. 176 с.
4. Гідденс Ентоні. Соціологія. К.: Основи, 1999. 726 с.
5. Кіршенблат С. В. Досвід використання моделі «кольорових революцій» у посткомуністичних регіонах *Політологічні та соціологічні студії. Збірник наукових праць*. 2010. С. 463–474.
6. Макфол М. Пути трансформации посткоммунизма *Pro et Contra*. 2005. Т. 9. № 2.
7. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко. К.: Генеза, 2004. 736 с.
8. Почепцов Г. Революция. com. Основы протестной инженерии. М.: Европа, 2005. 532 с.

9. Романюк О. Посткомуністичні революції. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4. С. 16-28.
10. Сасин Г. Кольорові революції: сутність, основні риси, причини виникнення та політичні наслідки *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. III (7), Issue: 42. P. 40-42.
11. Скочпол Т. Государства и социальные революции: Сравнительный анализ Франции, России и Китая М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. 552 с.
12. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. М.: РОССПЭН, 2003. 368 с.
13. Чак А. Феномен «кольорової революції» як політичного явища сучасності *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2018. № 1. С. 35-42.
14. Tilly C. *European Revolutions. 1492-1992*. Oxford. 1993.

Referenses:

1. Arendt Kh. *O revoliutsyy*. М.: Европа, 2011. 464 s.
2. Barsamov V.A. «Cvetnye revoljucii»: teoreticheskij i prikladnoj aspekty. *Sociologicheskie issledovanija*. 2006. № 8. S. 57-66.
3. Bezv T. A. Fenomen «revoliutsiia» u diskursakh myslyteliv, politykiv, naukovtsiv. Kyiv: IPIEND, 2012. 176 s.
4. Hiddens Entoni. *Sotsiolohiia*. К.: Osnovy, 1999. 726 s.
5. Kirshenblat S. V. Dosvid vykorystannia modeli «kolorovykh revoliutsii» u postkomunistychnykh rehionakh Politolohichni ta sotsiolohichni studii. *Zbirnyk naukovykh prats*. 2010. S. 463-474.
6. Makfol M. Puti transformacii postkommunizma Pro et Contra. 2005. Т. 9. № 2.
7. *Politolohichni entsyklopedychni slovnyk / Uporiadnyk V.P. Horbatenko*. К.: Heneza, 2004. 736 s.
8. Pochepcov G. *Revoljucija. com. Osnovy protestnoj inzhenerii*. М.: Европа, 2005. 532 s.
9. Romaniuk O. *Postkomunistychni revoliutsii. Politychni menedzhment*. 2005. № 4. S. 16-28.
10. Sasyn H. *Kolorovi revoliutsii: sutnist, osnovni rysy, prychny vynyknennia ta politychni naslidky Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2015. III (7), Issue: 42. P. 40-42.
11. Skochpol T. *Gosudarstva i social'nye revoljucii: Sravnitel'nyj analiz Francii, Rossii i Kitaja* М.: Izd-vo Instituta Gajdara, 2017. 552 s.
12. Hantington S. *Tret'ja volna. Demokratizacija v konce XX veka*. М.: ROSSPJeN, 2003. 368 s.
13. Chak A. Fenomen «kolorovoi revoliutsii» yak politychnoho yavyshcha suchasnosti Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii. 2018. № 1. S. 35-42.
14. Tilly C. *European Revolutions. 1492 – 1992*. Oxford. 1993.

Petrenko V. V., Novak Y. Y. «Color revolutions»: essence, main factors and characteristics

The article defines the essence of the concepts «protest», «revolution» and «color revolution», highlights the characteristic features of «color revolutions» and the main factors affecting the possibility of their implementation.

Among scientists, there are discussions about the essence of color revolutions and, accordingly, there is no clear understanding of them. Based on the analysis of the views of many domestic and foreign researchers, it was found that the term "color revolution" is used as a generalized name for the process of changing the political elite that is taking place as a result of peaceful protests and rallies, the cause of which was some contradiction between the state and society.

The article examines various prerequisites and factors influencing the appearance of «color revolutions» and reveals that all the causes of the appearance of "color revolutions" can be divided into economic, political and social, as well as external and internal, according to the criterion of the sphere of influence. Among the main factors of the emergence of "color revolutions" it is worth mentioning the relatively low standard of living of the population, as well as significant socio-economic difficulties; the presence of contradictions between the ruling elite and the people regarding political issues and, as a result, the existence of social tension among the population; pronounced inequality in the distribution of power and resources, lack of a system of social control over the activities of the ruling elite and its entourage; delegitimization of power; sharp contradictions within the ruling elite; the existence of a strong opposition. The most important factor for the emergence of "color revolutions" in the territories of post-communist countries was the falsification of political elections:

Considerable attention in the article is devoted to highlighting the main characteristic features of «color revolutions». It was found that their main features are the following: peaceful, bloodless character, the main form of their implementation is rallies, demonstrations; significant role of non-governmental organizations in their implementation; the emergence of new opposition leaders and the formation of youth movements; support from international structures.

Keywords: *protest, revolution, «color revolution», «velvet revolution», coup d'état, change of power, falsification of elections.*